

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата медичних наук доцента **БАМБУЛЯКА Андрія Васильовича** на дисертаційну роботу **ДОЛИНЧУК Людмили Василівни** на тему: «**Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей**», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність обраної теми дисертації. Проблема стоматологічного здоров'я дітей торкається достатньо широкого кола суміжних питань. Безперечний вплив на розвиток та перебіг основних стоматологічних захворювань здійснюють чинники несприятливої екологічної ситуації, роль яких з часом постійно зростає, особливо у промислово розвинених регіонах країни в умовах певної соціально-економічної нестабільності та відсутності перманентного екологічного моніторингу. Незадовільний гігієнічний статус разом з іншими локальними та загальними факторами на тлі незавершеної мінералізації емалі постійних зубів сприяють виникненню у порожнині рота дітей карієсогенної ситуації.

До хірургічних втручань, що можуть бути показані при ортодонтичному лікуванні, відносять операції на м'яких тканинах (корекція вуздечок язика, верхньої та нижньої губ, пластика присінка ротової порожнини); видалення тимчасових та постійних зубів, в тому числі надкомплектних, ретенованих та дистопованих; оголення коронок ретенованих зубів; компактостеотомія, застосування ортодонтичних імплантатів, кортикотомія.

Клінічні випадки помірної та важкої скупченості зубів часто потребують видалення окремих постійних зубів для створення місця й переміщення та вирівнювання інтактних аномалійно розташованих, а треті моляри багато авторів вважають «непотрібними» і наполягають на їх екстракції чи гермектомії для профілактики скупчення зубів [Терехова ТН, 2007]. За статистичними даними найбільший відсоток від загальної кількості оперативних втручань з приводу видалення зубів складають ортодонтичні

показання (46%), серед яких звертає на себе увагу той факт, що з кожним роком спостерігається тенденція до постійного зростання відсотку операцій з приводу дистопії та ретенції постійних зубів. Однак, слід зазначити, що хірургічне втручання з приводу видалення третіх нижніх молярів є досить складною операцією, може мати різноманітні ускладнення та потребує індивідуального підходу. [Панкевич АІ, 2016].

Альвеоліт є найбільш поширеним післяопераційним ускладненням в амбулаторній хірургічній практиці. За даними авторів [Мінгазов ГГ, 2006; Бахмуров БР, 2007; Нонєва НО, 2009], його частота складає 5–35 % серед запальних захворювань щелепно-лицевої ділянки.

Серед численних місцевих та загальних факторів, які сприяють розвитку запалення лунки, провідна роль належить травматичності й тривалості хірургічного втручання, а також наявності периапікальної інфекції, яка визначає ризик післяопераційних ускладнень. Маланчук ВО, Топчій ДВ [2018] виділяють три основні групи причин розвитку альвеолітів: 1) об'єктивні причини загального й місцевого характеру; 2) особливості виконання операції видалення зуба; 3) індивідуальні особливості пацієнтів. Абдишев ТК [2015] запевняє, що не менш важливим чинником, який потенціює розвиток альвеоліту, різного ступеня важкості патологічного процесу, є зниження неспецифічної реактивності організму, зменшення показників фагоцитарної активності нейтрофільних гранулоцитів крові, пригнічення активності лізоциму в сироватці крові й слині, а також послаблення бактерицидних властивостей шкіри. Тимофєєв ОО простежив гендерну різницю в частоті розвитку альвеоліту, який більше зустрічається у жінок (57%), ніж у чоловіків (43%).

Таким чином, причини й частота розвитку альвеоліту залежать від статі, віку, професії, діагнозу, технічних особливостей виконання операції, стану гігієни порожнини рота, шкідливих звичок, соматичної патології. Усі ці фактори визначають ступінь сприятливості проведеного оперативного втручання, впливають на швидкість загоєння. Лікування альвеолітів потребує

дотримання індивідуального підходу з урахуванням прогностичної функції та важливості соціально-просвітницької роботи серед населення.

Тому, вивчення профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей є цікавим, інформативним та актуальним дослідженням, яке має вагоме теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету на тему «Розробка методів профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей з урахуванням чинників ризику їх розвитку» (ДР № 0121U110122). Долинчук Л.В. є співвиконавець даної НДР.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Дисертаційна робота виконана на високому науковому та методичному рівні. Усі положення та висновки, наведені у дисертації, базуються на достатньому обсягу клінічних та лабораторних досліджень. Зокрема обстежено 477 осіб віком 12-15 років на базі кафедр дитячої стоматології та хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Буковинського державного медичного університету

Робота проводилася згідно з прийнятими правилами безпеки обстежених, правами та канонами людської гідності, морально-етичними нормами відповідно до основних положень GSP (1996 р.), Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицини (від 04.04.1997 р.), Гельсінської декларації прийнятої Генеральною асамблеєю Всесвітньої медичної асоціації про етичні принципи проведення наукових медичних досліджень за участю людини (1964-2000 рр.), що підтверджено рішенням комісії з біоетики Буковинського державного медичного університету.

Завдання наукової роботи повністю відповідають поставленій меті. Обраний комплекс методів дослідження забезпечив одержання великого

обсягу даних, які були ретельно опрацьовані та проаналізовані статистично. Варто зазначити, що статистичну обробку проведено за допомогою сучасного програмного забезпечення із застосуванням адекватних методик аналізу, що відповідають типу та розподілу даних, кількості і взаємозалежності вибірок. Тому достовірність отриманих результатів не викликає сумніву. Крім того, ключові дані проілюстровані великою кількістю таблиць та рисунків, що забезпечує чітку систематизацію і візуалізацію результатів та полегшує сприйняття матеріалу.

Основні положення дисертації відповідають поставленим меті та завданням дослідження, належно обґрунтовані та співставленні із сучасними дослідженнями, представленими у науковій літературі. Висновки та практичні рекомендації сформульовані чітко і лаконічно та повністю ґрунтуються на одержаних результатах.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертаційній роботі вперше патогенетично обґрунтовано проведення корекції мікробіоценозу ротової порожнини дітей на різних етапах ортодонтичного лікування на основі клініко-лабораторних досліджень; розроблені методи профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей, визначено характер та частоту виникнення ускладнень, що розвиваються в дітей після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями, залежно від групової приналежності зуба, виду оперативного втручання, віку і статі пацієнта та встановлені взаємозв'язки між станом гігієни ротової порожнини дитини за умов ортодонтичної патології та розвитком ускладнень після видалення зуба за ортодонтичними показаннями.

Практичне значення результатів дослідження. Отримані дані дисертаційного дослідження можуть використовуватися як у навчальному процесі при вивченні патогенезу запальних захворювань ЩЛД так і для створення ефективних профілактичних протоколів та методів скринінгу для формування груп ризику, раннього виявлення і своєчасного лікування цієї патології.

На результатах дисертаційної роботи можуть базуватися і подальші клінічні дослідження.

Матеріали дисертаційної роботи впроваджено у в лікувальний процес закладів охорони здоров'я: ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії Національної академії медичних наук», Медичного центру Дніпровського державного медичного університету, Вінницького МКП «Медичний стоматологічний центр», Центру стоматології Університетської клініки Івано-Франківського національного медичного університету, КНП «Тернопільська стоматологічна поліклініка» Тернопільської міської ради, КНП «Міська дитяча стоматологічна поліклініка» та «Міська стоматологічна поліклініка» Чернівецької міської ради, ОКНП «Чернівецький обласний стоматологічний центр», ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня», Навчально-лікувального центру «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, Центральних районних лікарень Кіцманського, Заставнівського і Хотинського районів Чернівецької області.

Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес на кафедрах терапевтичної стоматології та стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Тернопільського національного медичного університету ім. ІЯ Горбачевського, кафедрі хірургічної стоматології, імплантології та пародонтології Дніпровського державного медичного університету, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Вінницького національного медичного університету ім. МІ Пирогова, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії з пластичною та реконструктивною хірургією голови та шиї Полтавського державного медичного університету.

Апробація результатів дисертації, повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено на науково-практичних конференціях. Результати

проведених досліджень опубліковано у 15-ти наукових працях, із них: 6 статей у фахових виданнях (у тому числі 1 – у журналі, що цитується в наукометричній базі Scopus, 1 – у закордонному виданні), 7 тез доповідей у матеріалах наукових форумів Отримано 2 патенти України. Усі публікації повною мірою відображають викладені в дисертації результати дослідження.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі. У дисертаційній роботі Долинчук Л.В. не встановлено ознак академічного плагіату, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертантом представленого наукового дослідження. Текст є оригінальним: всі цитати коректно позначені та відображені в списку літератури.

Оцінка структури, змісту та форми дисертації. Дисертація викладена державною мовою на 242 сторінках друкованого тексту. Робота має загальноприйнятну структуру і складається із анотації українською й англійською мовами, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури та додатків. Дисертацію ілюстровано 38 рисунками, 39 таблицями та 4 формулами. Список використаних літературних джерел містить 270 бібліографічних посилання, з яких 13-кирилицею, 257-латиницею.

Анотація містить виклад основних положень та результатів дисертаційної роботи й оформлені згідно з вимогами.

Зауваження. «Анотація» у викладенні українською та англійською мовами подана в дещо розширеному вигляді. Рекомендований її об'єм повинен становити від до 7 сторінок тексту форматом А4.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми запланованого дослідження, наведено відомості щодо зв'язку з науковими програмами, планами та темами, чітко сформульовано мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, аргументовано новизну і практичне значення

отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та опублікування, а також особистого внеску дисертанта.

Зауважень до розділу немає.

В розділ **«Огляд літератури»** містить аналіз інформації з наукових літературних джерел за останні 5 років щодо проблеми, що вивчається. Розділ складається із 4 підрозділів, у яких чітко, систематизовано і структуровано викладено й узагальнено доступні сучасні дані про етіологію та патогенез виникнення ускладнень після операції видалення зуба в ортодонтичних пацієнтів, механізми, які можуть пов'язувати особливості та дану патологію. Вдало висвітлено недостатньо досліджені питання, з чого стає зрозумілою необхідність проведеної роботи. Цей розділ викладено на 23 сторінках друкованого тексту.

Зауважень до розділу немає.

У розділі 2 **«Матеріали і методи досліджень»** лаконічно та змістовно описано дизайн та методологічні підходи даного дослідження. Другий розділ викладений на 19 сторінках, містить 7 підрозділів, ілюстрований 4 формулами та 12 таблицями.

У першому підрозділі наведено дані щодо дизайну дослідження, охарактеризовано групи дослідження із зазначенням принципів їх формування, критеріїв включення та виключення. Другий підрозділ містить опис клінічних методів, що використовувалися у ході роботи. Тут викладено збирання анамнестичних даних, підхід до загального зовнішнього - та внутрішньоротового огляду, детально описано методики визначення гігієнічних та пародонтальних індексів. У третьому підрозділі наведено опис обраної методики біохімічного дослідження ротової рідини. Четвертий підрозділ містить детальну характеристику імунологічних методів дослідження із описом принципів обчислення та інтерпретації отриманих результатів. У п'ятому викладено методики проведення мікробіологічних дослідження ротової рідини. У шостому підрозділі автор охарактеризував лікувально-профілактичні заходи, які застосовані у роботі. У сьомому

описано підхід до проведення статистичного аналізу одержаних результатів, наведено перелік використаних статистичних методів.

Зауважень до розділу немає.

Розділ 3 «Клінічна характеристика операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями» представлено на 23 сторінках друкованого тексту. Фактичний матеріал ілюстровано 10 таблицями та 9 рисунками. Розділ складається з 4 підрозділів.

У першому підрозділі наведено дані про оцінку хірургічного етапу ортодонтичного лікування дітей. Другий підрозділ присвячено аналізу ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями. Третій та четвертий підрозділи присвячені загальними та місцевим чинниками, які впливають на розвиток постекстракційних ускладнень.

Зауваження. У 3-му розділі після таблиці 3.9 у тексті після слів «Як відомо...» у тексті слід вказати посилання на автора

Четвертий розділ містить 4 підрозділи. Його викладено на 33 сторінках друкованого тексту, проілюстровано 14 таблицями та 12 рисунками, які ґрунтовно відображують його текстовий зміст. Розділ присвячений вивченню мікробіологічного стану ротової порожнини, неспецифічних та специфічних захисних компонентів ротової рідини та стану її антиоксидантного захисту.

Розділ 5 представлено на 24 сторінках друкованого тексту. Ілюстровано 15 таблицями і 16 рисунками, містить 3 підрозділи. У першому проведено аналіз клінічної та лабораторної оцінки стану ортодонтичних пацієнтів до початку хірургічного лікування. Другий підрозділ містить дані клінічної оцінки стану ортодонтичних пацієнтів під час операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями. У третьому підрозділі проведено оцінку стану захисних механізмів та мікробіоценозу ротової порожнини дітей у динаміці спостереження за ними.

Зауважень до розділу немає.

Усі розділи досліджень завершуються висновками, переліком публікацій за темами розділів.

аналіз клінічної та лабораторної оцінки стан ортодонтичних пацієнтів до початку хірургічного лікування. Другий підрозділ містить дані клінічної оцінки стану ортодонтичних пацієнтів під час операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями. У третьому підрозділі проведено оцінку стану захисних механізмів та мікробіоценозу ротової порожнини дітей у динаміці спостереження за ними.

Зауважень до розділу немає.

Усі розділи досліджень завершуються висновками, переліком публікацій за темами розділів.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів досліджень» вміло проведено узагальнення основних положень дисертаційної роботи, які об'єктивно та ретельно співставлені з даними сучасних вітчизняних та іноземних досліджень. Авторка чітко показала новизну та здобутки своєї роботи, на основі яких сформульовано 7 висновків та практичні рекомендації. Всі завдання дослідження виконані у повному обсязі та реалізована мета роботи.

Бібліографічний список використаних джерел викладений на 32 сторінках рукопису дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії». Дисертаційна робота Долинчук Людмили Василівни «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей» є самостійною завершеною науковою працею та містить нові дані, що вирішують актуальне наукове завдання профілактики та лікування розвитку одонтогенних запальних захворювань.

Дисертація за актуальністю теми, методичним рівнем виконаних досліджень, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою опублікування результатів та відсутністю порушення академічної

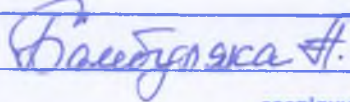
добросовісності повністю відповідає «Вимогам до рівня кваліфікаційної наукової роботи» Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221-Стоматологія (галузь знань 22-Охорона здоров'я).

Рецензент:

доцент закладу вищої освіти
кафедри хірургічної соматології
та щелепно-лицевої хірургії
Буковинського державного
медичного університету,
кандидат медичних наук, доцент

Андрій БАМБУЛЯК

Підпис	
	засвідчую
Начальник відділу кадрів	
Буковинського державного медичного університету	

19.07.2022